

TARİHİ BİLGİLERİN PRATİK (FAYDACI) KULLANIMINA BİR BAKIŞ: MİLLİ SELAMET PARTİSİ SEÇİM BEYANNAMELERİ ÖRNEĞİ

Can Tankut Esmen

Giriş

Tarih, her ne kadar metodolojik bir yapıya sahip olan, nedensellik temeline oturtulup kendisini doğrulayacak belge ve bulgulara dayanan bir bilim dalı olarak defalarca tarif edilmiş olsa da, esas itibarıyla sözdür. Kısaca, tarih sözdür. Bu söz, anlatıcının -ki bu kompozisyonda tarihçi sıfatına bürünmüş olarak karşımıza çıkıyor- kaleminden başlayıp okuyucunun dimağında son bulan bir yolculuk olarak da nitelendirilebilir. Ancak, böylesine öznel bir tanım yapmak tarihî bilginin doğruluğunu-gerçekliğini tartışmaya açık hale getirebilir. Bu noktada tarihçi, belge ya da kronikler ve benzeri araçlara başvurmak suretiyle, anlatısını doğrulanabilir bir tarih örgüsüne oturtma yoluna gider. Tarihî bilgi işte bu örgünün düğümleri arasında tek tek ortaya çıkar, yerini bulur.

Tarihi bilgilerin ortaya koyuldukları mecralar ise; kitap, dergi gibi neşriyat, akademik kongre, sempozyum gibi organizasyonlar, ansiklopedi, yıllık yahut armağan tarzında hazırlanmış geniş kapsamlı yayınlardır. Belli başlılarına değinilen bu yayın sahalarında tarihi bilgiler sadece ortaya konmaz esas itibarıyla üretilmiş olurlar. Tarihçinin kendisinde barındırdığı tüm mensubiyet bağları ve içinde yaşadığı toplumun içtimai şartları ve değerleri bu üretimin evrileceği yönü belirler. Öyle ki saydığımız tüm çalışma türlerinin hepsi için kullanılabilecek Iggers'e ait bir ifadeye göre: "Bir tarihçinin yaptığı araştırma, tarihçinin ilk başta anlatmaya karar verdiği öyküye payanda ol-

maktan başka bir şeye yaramaz.”¹

İggers’de açık şekilde görüldüğü gibi, tarihi bilgiler -yapılan araştırmaların sonuçları- tarihçinin bilincinde hâlihazırda olan bir takım düşünceleri yansıtmak için araç olmaktan fazlası değildir.² Tarihi gerçekliği olan (dayanağını gerçeklikten alan) ve bu yönüyle de salt düşünsel-kurgusal metinler olmayan tarih yazımını araç olarak nitelendirirken, bu yazımın kim tarafından araçsallaştırıldığı sorununa da dikkat edilmelidir. Bu noktada, ilk ve öncelikli olarak tarihçinin kendisi (tarihi metni üreten) ve ikinci olarak tarihçi olmayan fakat tarihi bilgiye adeta müşteri olup, onu kendi ihtiyaçları doğrultusunda kullanan kişiler tarihi kullanmakta kabul edilebilirler.

Tarihçinin durumu ise kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. İlk tarihçi de bir insandır ve varoluşunun gereği sosyal hayattan, döneminin düşünce akımlarından ve hayat görüşlerinden herhangi birini benimsemiş olmaktan ayrı düşünülemez. Daha önce de atfı yapılan İggers, “ideolojik olmayan veya değerden yoksun olan bir tarih araştırması yoktur” diyerek aslında tarihçinin içinde bulunduğu durumu tespit etmiştir. Buna ek olarak, İggers bu du-

¹ Georg İggers, “20. Yüzyıl’da Tarih Yazımı”, *Tarihin Kötüye Kullanımı*, (Çev. Nurettin Elhüseyni) Tarih Vakfı Yayınları, 2. Basım, İstanbul: 2014, s. 9.

² Burada işaret edilmesi gereken bir başka önemli nokta ise şu husustur: Tarihçiler dönem dönem tarih yazmayı bir kenara koyarak tarih yazıcılığı üzerine çalışmalar yapmış, tarih metodolojisi noktasında önemli sayılabilecek bir yekûn oluşturmuşlardır. Bu çalışmaların temel kaygısı neden tarih yazmaktayız ve nasıl bir tarih yazımı anlayışı sorularına cevap bulabilmektir. Bahsi geçen çalışmaların belli başlıları; Marc Bloch, *Tarih Savunusu* veya *Tarihçilik Mesleği*, (Çev. Ali Berktaş) İletişim Yayınları, İstanbul: 2013, John Tosh, *Tarihin Peşinde*, (Çev. Özden Arıkan) Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul: 2013, Georg İggers, *Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı*, (Çev. Gül Çağalı Güven) Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul: 2012, Jack Goody, *Tarih Hırsızlığı*, (Çev. Gül Çağalı Güven) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul: 2014, Michael Stanford, *Tarih İncelenmesi İçin Bir Kılavuz*, (Çev. Can Cemgil) Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul: 2013, R. G. Collingwood, *Tarih Tasarımı*, (Çev. Kurtuluş Dinçer) Doğu Batı Yayınları, Ankara: 2013, Enzo Traverso, *Savaş Alanı Olarak Tarih*, (Çev. Osman Binatlı) Ayrıntı Yayınları, İstanbul: 2013, Alun Munslow, *Tarihin Yapısökümü*, (Çev. Abdullah Yılmaz) Ayrıntı Yayınları, İstanbul: 2000 ve Türk araştırmacıların yazmış olduğu; Zeki Velidi Togan, *Tarihte Usul*, Enderun Kitabevi, 4. Basım, İstanbul: 1985, Salih Özbaran, *Tarihçilik Zor Zanaat*, *Tarihçi Kitabevi*, İstanbul: 2015, *Türkiye’de Tarih Yazımı*, (Ed. Vahdettin Engin) Yeditepe Yayınları, İstanbul: 2011, *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları* 1994 Buca Sempozyumu, Yayına Hazırlayan Salih Özbaran, *Tarih Vakfı Yurt Yayınları*, 2. Basım, İstanbul: 2015, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Tarihçilik ve Tarih Yazıcılığı Sempozyumu Bildiriler*, (Ed. Mehmet Öz) TTK Yayınları, Ankara: 2011 çalışmalarıdır. İbrahim Kafesoğlu’na ait; “Tarih İlmi ve Bizde Tarihçilik”, *Tarih Dergisi*, C. 13, s. 17-18’den Ayrıbasım, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul: 1969, künyeli makale de tarihçilik düşüncesi üzerine katkı yapan çalışmalardandır.

rum için *tarihin kötüye kullanımı*³ betimlemesini yapmıştır.⁴ İkinci olarak ise, tarihçi bilinçli olarak patronaj altına girer ve hamisinin istekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda metinler üretir.⁵ Her iki durumda da tarihçi etken olarak üretimi gerçekleştirendir. Doğal olarak, metni üreten olma vasfının doğurduğu etik sorumluluk ve okuyucunun sahip olunan unvanlarla tesir altına alınabilecek/yanlış yönlendirilebilecek oluşu gibi nedenler tarihin kötüye kullanımı söylemini haklılaştırmaktadır.

Çalışmada asıl işaret edilmek istenen nokta ise problemin tarihçi olmadığı halde tarihi bilgilerden faydalanmış olan kişilerden oluşan kısmıdır. Bu noktada bir ön kabul olması gerekliliğiyle insanın doğuştan bir tarihselci olduğu (tarihi sürecin yaşamın belirleyici ögesi olduğu bağlamında) savı ileri sürülebilir. Hayatımız boyunca tüm deneyimlerimizde bilinçli ya da içgüdüsel olarak deneyimlerimizi tarihi perspektifte anlamlandırmamız da bu durumun kanıtı olarak söylenebilir.⁶ Günümüzde özellikle siyaset sahasında/siyasiler arasında tarihi bilgi kendisine çokça alıcı bulmaktadır. Laurent Wirth'in bu durumu *tarihe yüklenen propaganda* işlevi olarak adlandırır ve "Hitler'in kendisini bir Töton Şövalyesi olarak" ve "Mussolini'nin kendisini yeni bir Ceasar olarak" halklarına sunmalarını emsal gösterir.⁷

Yukarıda örneklendirilen durum, Wirth'e göre şüphesiz tarihin kötüye kullanımının bir örneğidir. Ancak, kanımca bu yargıya varmak için acele edilmemelidir. Bu durumun tarihin *pratik/faydacı* kullanımı olarak adlandırılması eylemin tabanını daha iyi dolduracaktır. "Kötü" kavramı önce de temas edildiği üzere metinlerin yahut iddia edilen diğer kötüye kullanım ör-

³ Tarihin kötüye kullanımı ifadesi varlığı itibarıyla inkâr edilemeyecek kadar gerçek ve hassas bir konudur. Ancak "kötü" ifadesinin kullanılacağı yer noktasında da her zaman büyük titizlik gösterilmelidir. Öyle ki, salt bir ideolojik düşüncenin etkisiyle yazıldığı gerekçesiyle 'kötü'lenen metnin yazarı; eleştirenin eleştirilen ideolojinin anti tezine inanmış olması sebebiyle ve bundan hareketle tarihi kötüye kullanmış olmakla itham edilir ve eleştiride bunu konulaştırılırsa durum bir kısır döngü halini alabilir.

⁴ Georg Iggers, a.g.m., s. 16-17.

⁵ Patronaj tarihin metodolojik bir bilim olarak ortaya çıkmasından sonra, öncesine oranla çok çok azalmış olsa da günümüzde dahi (bilhassa popüler tarih yazıcılığında) uygulanmaktadır. Örneğin, iktidar politikalarının günümüzde değişimlerinin tez konuları ya da yayınlanmak üzere hazırlanan kitap ve makalelerin konu seçimlerinde belirleyici olması bu minvaldedir. Tarihçiliğin daha önceki dönemlerinde patronaj konusunda ise, bkz. Halil İnalcık, Şair ve Patron, 5. Basım, Doğu Batı Yayınları, Ankara: 2013.

⁶ John Tosh, a.g.e., s. 1.

⁷ Laurent Wirth, "Tarihi Kötüye Kullanma Biçimleriyle Yüzleşmek", Tarihin Kötüye Kullanımı, Çev. Nurettin Elhüseyni, Tarih Vakfı Yayınları, 2. Basım, İstanbul 2014, s. 25-27.

neklerinin genel geçer tasnifi için fazlasıyla öznelidir. Bir fırka için kötü olanın bir başka fırka için iyi olabileceği unutulmamalıdır. Hâlbuki pratik kullanım esas alındığında, esas üzerine sorulacak soruların tarihi bilginin kullanımının arkasında yatan nedene ışık tutacağı, nedenin ne olduğu üzerine düşünmeye sevk edeceğinden⁸ dolayı, incelenen metne yönelik daha derin bir kavrayışın gerçekleşecek olması kuvvetli ihtimaldir. Bir cümleyle ifade edecek olursak; bilginin üreticisi tarafından gerçekleştirilen kasıtlı hareketlerin tümün kötüye kullanım olarak nitelenebilecekken, bilginin *tüketicisi* (hazır bulduğu bilgileri amacı doğrultusunda kullanan) tarafından gerçekleştirilen kullanımın tümü ise, kötü olduğu düşünülse dahi, pratik/faydacı kullanım olarak nitelendirilmelidir.⁹

Makalede tarihin, yukarıda açıklandığı şekliyle, pratik kullanımı seçim beyannameleri üzerinden konulaştırılıp somutlaştırılmaya çalışılacaktır. Ancak burada, geniş kapsamlı bir analiz yapılmayacak, tekil bir örnek üzerinde örneklendirme çalışması yapılacak ve bazı tespitlerde bulunulmasıyla yetinilecektir. Bu kapsamda 1972-1981 yılları arasında aktif siyaset hayatında bulunmuş olan¹⁰ ve 1973 ile 1977 genel seçimlerine yurt genelinde katılan Milli Selamet Partisi'nin seçim beyannameleri araştırmanın temel nesnesidir. Parti'nin seçimlerde elde ettiği sonuçlar ya da parti söylemlerinin kamuoyundaki aksi de araştırmanın sınırları dışındadır.¹¹ İşaret edilmek istenen tarihin ve tarihi bilginin gündelik hayatın sınırları içerisinde, sonsuz bir boşlukta ve ne acıdır ki sonsuz bir özgüven ile tüketildiğidir. Partilerin seçim beyannameleri bu boşlukta kendisine yer bulan sayısız örnekten sadece biridir.

1. Milli Selamet Partisi 1973 Seçim Beyannamesi

Milli Selamet Partisi'nin 1973 seçim beyannamesi incelendiğinde tarihin pratik kullanımının üç farklı şekilde gerçekleştiği tespit edilebilir. Bunlar; Türk milletine seslenirken/Türk milletini tanımlarken, milleti bütüncül bir

⁸ Bu düşünme tarzında bile; etken olan okuyucu olup, tarafımca sadece kuvvetli ihtimaller dile getirilmektedir. Kısaca kötüye kullanım değil pratik/faydacı kullanım denilse dahi okuyucunun refleksinde beklenen manada olumlu bir devinim gerçekleşmeyebilir.

⁹ Marc Bloch'un tarih metodolojisi üzerine yazdığı öncü eserinde, eserin ortaya çıkış hikâyesini bir çocuğun sorduğu "baba tarih ne işe yarar, bana açıklasana" sorusuna bağlaması, tarih-fayda ilişkisi bağlamında iddiama destek olacak bir anekdot olarak anılmaya değerdir. Marc Bloch, a.g.e., s. 47.

¹⁰ Ruşen Çakır, "Milli Görüş Hareketi", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, C. 6 İslamcılık, (Ed. Tanıl Bora) İletişim Yayınları, 2. Basım, İstanbul: 2005, s. 547.

¹¹ Karşılaştırmalı ve meseleye uzun erimli bakan yeni çalışmalarda ise bu durumun ele alınması çok faydalı olacaktır.

yaklaşımla tarihi geçmişiyile birlikte anarak dün ile bugün arasında bağ kurma, siyasi partinin seçim sonrası iktidar olması durumunda gerçekleştirme-yi taahhüt ettiği vaatlere toplum nazarında tarihi dayanak bulma, partinin belirli bir konu üzerine görüşünü açıklarken tarihi bir olay ile düşüncesini temellendirme/örneklendirme olarak sıralanabilir. Yapılan sınıflandırmada, dikkati çekeceği gibi, siyasi partinin *üç amacın gereğince* tarihi kullanmış olduğu gözlenecektir. Böyle bir yol izleyerek MSP tarihi araçsallaştırmış ve daha önce vurguladığımız gibi onu tüketicisi olmuştur.

1. a. Hitap Unsuru Olarak Tarihten Yararlanma

Söz konusu parti beyannamesinin çözümlenmesinde, tarihten faydalanma noktasında, ilk ele alınacak olan alt başlık tarihin bir hitap unsuru olarak kullanılma keyfiyetidir. Seçim beyannamesi doğası gereği siyasi parti ile partinin meşru yollarla yönetimine talibi olduğu millet arasındaki iletişimin ilk adımıdır. Elbette mitingler, basına verilen mülakatlar, açık oturumlarda parti temsilcilerinin yaptığı konuşmalar millet ve partililer arasında daha kuvvetli bir iletişim sağlanmasına yardımcı olacaktır. Fakat halka verilen tüm mesajların temel metninin de parti beyannamesi olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Milli Selamet Partisi, beyannamesinde halka doğrudan hitap etmiş, insanları tarihleri ekseninde düşünmeye davet ederek dün ile bugün arasında kuvvetli bağlar kurarak, milletin tarihi karakterini tanımlamış, bu tanımını da kendisine temel dayanak noktası yapmıştır.

Bu minvalde yapılan “sen tarihin en büyük en şerefli milletisin”, “tarihimiz şan ve şerefle doludur” ya da “en şerefli tarihe sahibiz” seslenişleri, artları sıra gelen konu öncesi milletin tarihinden güç alan bir sesleniş ortaya koyma çabasıdır.¹² Milletin hasletleri tanımlanırken ise “sen bütün insanlığa ahlak ve fazilet nedir öğretmiş, dünyanın nizamını tanzim ve idare etmiş olan milletsin”, “milletimiz bütün tarih boyunca hakkı ve adaleti temsil etmiştir”, “milletimizin tarih boyunca tecelli eden galip vasfı idealist oluşudur”, (yüksek ahlaklı ve faziletli olmak hususunda) “bu hasletler tarih boyunca kendini göstermiştir”, “milletimiz beş asır önce İstanbul’u fethederken ve dört asır önce Viyana kapılarını zorlarken batının toplam gücüne karşı zaferler elde etmiştir”, “harp esnasında bile çiğnediği ekinin bedelini sahibini bularak ödeyen bir milletin torunları olarak” gibi kaynağını tarihten alan ifadeler seçilmiştir¹³.

Sayılan söylemler vasıtasıyla, Türk milletin asırlar önce yaşamış ataları ile bağ kurması amaçlanmış, MSP’nin de bu bağı hatırlatması vasıtasıyla

¹² Milli Selamet Partisi 1973 Seçim Beyannamesi, s. 3-4, 9.

¹³ 1973 Beyannamesi, s. 3-4, 12, 20.

geçmişin gerçek mirasçısı olduğu vurgusu da örtülü olarak yapılmıştır. Beyannamede, bu alt başlıkta ele alınan bağlamda, tarihi vurgu daha çok öznel ifadeler vasıtasıyla sağlanmıştır. Sadece bir noktada İstanbul'un fethi ve Viyana kuşatması somut olaylar olarak halka sunulmuş, bu olaylardan hareketle başarı nosyonuna dair çıkarım yapılmak istenmiştir.

Türk milletine hitap etme bağlamında, Türklerin tarihten gelen yüksek ahlaki özellikleri vurgulanmış; idealizm, fazilet, insan sevgisi, adalet, sömürgecilik faaliyetinde bulunmama, dünyaya nizam verme gibi kavramlar etrafında bir dün inşası yapılmıştır. Bu noktada tekrar vurgulanmalıdır ki, burada anlatılanlar tarihin kötüye kullanımı sayılmamalıdır. Bu tam anlamıyla hatalı bir tarih anlayışı da değildir. Eksiktir ve akademik ciddiyetten uzak olduğu bariz olduğu için kendi bağlamı içiresinde ele alınmalı, o nispette ciddiye alınmalıdır. Kısaca Milli Selamet, tarihi kendisine göre, pratik ihtiyaçlarına, ideolojisine uyacak biçimde, seçerek tüketmiştir. Partinin bu tüketiminin eleştirilmesi gereken noktası ise, somut olaylardan ziyade görelî düşünceler bazında hareket ediyor oluşudur.

1. b. Seçim Vaatlerini Temellendirme Amacıyla Tarihten Yararlanma

Seçim beyannamelerinin en büyük ortak noktası, yapıp edilecekler hususunda verilen vaatlerin metnin büyük kısmını oluşturmalarıdır. Seçim vaatlerinde ise belirleyici olan nokta o günün ihtiyaçları ile söylem arasındaki uyumdur denilebilir. İncelenen ve konulaştırılan beyannamede güncel sorunlar zaman zaman tarihi vurgularla desteklenerek vaatlerde bulunulmuştur. Burada dikkati çeken, bir sonraki alt başlıkta da olacağı gibi, aktüel olan ile geçmişin harmanlanma tarzıdır. Geleceğe adeta geçmişin kılavuzluğu ile erişilmek istenmiştir.

Eğitim politikalarının belirlenmesi verilebilecek ilk örneklerdendir. Beyanname, eğitim programının ruhunu, milletin tarihi karakterine uygunluk ve ahlak ile maneviyatı temel alacak şekilde açıklamıştır. “Yeni nesillerin kültürümüze ve tarih şuuruna sahip olarak yetiştirilmesi gayemizdir” diyerek bu fikri bir amaç haline getirmişlerdir.¹⁴ Olumlu ya da olumsuz bir değerlendirmeye yapmaksızın, eğitim politikalarını *kökü mazide olan atiyiz*¹⁵ sözüyle sloganlaştıran MSP'nin gençliğin eğitim vasıtasıyla tarih-an denklemi içindeki yerine yerleştirmek istemesi ve tarihten güç almasının tespiti bizim için esas olan önceliktir.

Beyannamede tespit edilen bir başka vaat ise eğitim gibi genel bir konunun yanında çok daha yüzeysel değinilmiş, hak etmediği şekilde detaylaştı-

¹⁴ 1973 Beyanname, s. 26, 28.

¹⁵ 1973 Beyanname, s. 32.

rılarak birkaç satırda söylenivermiş denizcilik meseledir. Burada denizciliğin devlet eliyle destekleneceği vaadi sunulurken, girizgâh olarak seçilen *bir zamanlar Akdeniz'i bir göl haline getirmiş yüce bir milletin çocukları*¹⁶ ifadesi tarihin faydacı kullanımına bir örnek oluşturmaktadır. Akademik manada bir değeri olmayan bu lafzın önüne arkasına konunun doğru şekilde izahını sağlayacak hiçbir detay konmayacak şekilde genel geçer bir ifade ile sadece tarihi bilginin tüketimine örnek olacak şekilde beyannamede yer alması savi- larımızın daha iyi anlaşılması adına sağlam bir misal olmaktadır. Bir başka anektod/vaat içerisine sıkıştırılmış bir ifade de söylediklerimizi destekler. Devletin spor yatırımlarının arttırılması hususuna gelinirken söylenen; *şanlı tarihimizde her sahada olduğu gibi beden sağlığında ve sporda da dünyanın en kuvvetli milleti idik* ifadesi düşüncemi somutlaştıran ifadeler olmuştur.¹⁷

Dış politika ve askeri meseleler de bir ülkenin iç ve dış gündemini yoğun olarak işgal eden konulardır. Kaldı ki 1973 senesi Kıbrıs Barış Harekâtının arifesi sayılabilir. Bu ortamda nesnel verilere dayanan, mümkün oldukça somutlaştırılarak ve direk ifadelerle halka izahı beklenen iki ana başlıkta da hikayelendirme ve tarihe yaslanma eğilimleri yine tercih edilmiştir. Ordu bahsi açıldığında giriş, *harp sanatında ki başarısını ve kudretini cihan tarihine tescil ettirmiş ordumuz* şeklinde yapılmıştır. Dış politika başlığında da tarihi karakterimize uygun bir dış politika izleneceği beyan edilirken, bunun bir noktada (Dış Türkler meselesi açılırken) tarihi bir borç olduğunun da altı çizilmiştir.¹⁸

1. c. Bir Konu Açıklanırken Tarihi Bilgiden Yararlanma

Tarihi bilgi seçim beyannamesine payanda olurken tercih edilen üçüncü kullanım şekli ise belirli bir konuyu açıklama ihtiyacı doğduğunda, mesele ele alınırken tarihten örneklendirme yoluna gidilmesidir. Daha önce de değinildiği gibi daha nesnel ve direk olmak zorunda olan ifadeler yerine, hikâyeci bir üslup ve asla bugün netliğinde anlaşılamayacak olan mazinin şaşalı fakat aynı zamanda puslu silüetlerinin seçilmesi, tarihi bilginin bugün üzerindeki gücü ve etkisinin ve de tarihin faydacı kullanımının bir başka önemli örneği sayılmalıdır.

1973 Türkiye Genel Seçimleri MSP seçim beyannamesi bize bu minvalde iki açık örnek sunmaktadır. Aslında aynı konunun, Ortak Pazar'ın, eleştirisi ve Ortak Pazar üzerinde izlenecek siyasetin belirtildiği bu kısımda, tarihsel bir anlatım ve Pazar'ın arka planını verme çabası olduğu rahatlıkla görüle-

¹⁶ 1973 Beyannamesi, s. 24.

¹⁷ 1973 Beyannamesi, s. 32.

¹⁸ 1973 Beyannamesi, s. 43, 83.

bilir. Beyanname ilk olarak Ortak Pazar ve Gümrük Birliği'ni tanımlarken konuyu Bismark'a getirmiş ve Almanya'nın feodal yapıdan büyük bir imparatorluk haline geçişinde, izlenen önce gümrük birliğini sağlama sonra da siyasi birlik metodunu kitlelere anlatmıştır.¹⁹ MSP bu yolla bir Hristiyan kulübü olarak nitelendirdiği Avrupa Birliği'ne katılımın ön adımı olan Gümrük Birliğinin de gelecekte ki siyasi bir birliğin alt yapısı olduğu mesajını vermek istemiştir.

Aynı başlığın devamında konu Türkiye'nin üyeliği üzerinde dolaşmakta iken "Tarih bize Türkler nerede milli ve manevi hususiyetlerinden uzaklaşmışlarsa orada Türklüklerini de yitirmiş olduklarını göstermektedir. Avarların, Finlerin, Macarların bugün ki hali bunun açık birer misalidir." diyerek kesin bir yargı ortaya koymuştur. Tarih bir kez daha araç olurken bu defa bunu hamasi söylem ve kullanımların yanında tarihi bilgiyi yanlış aksettirme/çarpıtma da izlemiştir.²⁰ Bu alt başlık MSP'nin Ortak Pazar'ı gayri milli olarak nitelendirmesi ve Türkiye'deki savunucularını da tarih huzurunda (yine tarihe yaslanıp ondan güç almanın verdiği rahatlıkla) millete şikâyet etmesi ile de son bulmuştur.²¹

2. Milli Selamet Partisi 1977 Seçim Beyannamesi

1973 yılı genel seçimleri sonlanıp mecliste kendisine yer bulmuş, hatta bir dönem hükümet ortaklığı da yapmış olan MSP, 1977 yılına gelindiğinde yaklaşan genel seçimler öncesi yeni bir seçim beyannamesi yayınlamıştır. Bu beyanname de önceki gibi incelenecek olursa tarihin yine bir araç olarak kullanıldığı, tarihten faydacı bir yaklaşımla, siyasetçi ile halk arasındaki iletişime siyasetçi lehine doneler ve dayanaklar sağlayarak fayda elde etme beklentisini içerdiği görülecektir. Beyannameye şekil itibarıyla bakıldığında, içine görsel malzemenin de katılması ve maddeler halinde, daha kısa ve net ifadeler tercih edilerek akılda kalıcılığın ve vuruculuğun arttırılmak istenmesi de 1977 beyannamesini 1973 beyannamesinde ayıran temel farklardır.

MSP 1977 seçim beyannamesi tarihi bilginin faydacı kullanımının seçim

¹⁹ 1973 Beyannamesi, s. 34.

²⁰ Finler ve Macarlar Türk olmayıp sadece Turan olarak adlandırılan coğrafyadan neşet eden ve Türklerle yakın bağları bulunduğu bilinen milletlerdir. Beyanname bu noktada hatalı bilgi vermektedir. Avarlar ise 6. yüzyılda Doğu Avrupa coğrafyasına göç etmiş ve 9. yüzyıla kadar bu sahada idareci vasfıyla ancak Slav-Germen unsurları arasında nüfus bakımından çoğu zaman azınlıkta kalarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Avarların günümüze intikal edememesini Ortak Pazar örneği içinde su-i misal olarak dillendirmek, bugün neden bir Göktürk milleti yoktur sorusunu sormak kadar abestir.

²¹ 1973 Beyannamesi, s. 38.

beyannamelerinde tespiti noktasında, partinin kendini ve Türk milletinin tanımlarken/hitap ederken, yapılacaklar/vaatler izah edilirken ve özel bir konu açıklanırken/konu hakkında malumat verilirken tarihten yararlanma olmak üzere toplam üç alt başlık halinde incelenecektir.

2. a. MSP'nin Kendisini ve Türk Milletini Tanımlarken/ Hitap Ederken Tarihten Yararlanma

MSP 1977 genel seçimleri öncesinde yayınladığı seçim beyannamesine, bir önceki seçim beyannamesinde olduğu gibi kendisinin tanımını yaparak başlamıştır. Parti, tarihselliğini ön plana çıkartan, vurgulayan ifadeleri kullanmakta bu beyannamede de oldukça bonkör davranmıştır. En genel haliyle bakıldığında dahi; *milletimiz tarihin en şerefli milletidir, asırlar boyu imparatorluklar kurmuş çağ açıp çağ kapatmış bir milletin çocuklarıyız, tıpkı bin yıllık tarihimizde olduğu gibi vb* ifadeler hemen göze çarpmaktadır.²² Bu durum 1977 beyannamesinin 1973 beyannamesi ile gösterdiği önemli bir paralelliktir. Metin içinde tarihin faydacı kullanımına örnek olması adına da karşılaşılabilecek ilk işaretler bunlardır.

Beyannamenin bir önceki beyannameden ayrılan bir yönü işte tam bu noktada ortaya çıkmıştır. 1973 beyannamesinde sathi ifadelerle yapılan tarihi vurgular bu kez olay bazında örneklendirmelerle zenginleştirilmiştir. Türk milletine hitap başlığıyla kendini tanımlarken Milli görüş; “ Milletimizin şanlı tarihi boyunca Malazgirt’te heyecandan coşan, Kosova’da bir kılıç gibi parlayan, Niğbolu’ya Yıldırım gibi yetişen, İstanbul’u fetheden, böylece çağ kapatıp çağ açan, İstiklal Harbimizi yapan ve en son Kıbrıs’ta yeniden büyük başarılar ortaya koyan cevher, ruh ve manadır.”²³ ifadelerini kullanmıştır. Türk-İslam tarihinin önemli zaferleri ve dönüm noktalarıyla kendisini özdeşleştiren parti, seçmenler ile tarihin parlak anları veya simaları üzerinden bağ kurmayı hedeflemiştir. Bir anlamda ortak geçmişin romantik manada adeta zirve noktaları seçilerek parti ile tarih arasında kurulan bağ birinci amacı alınacak oyları arttırmak olan bir metin içinde, tarihin işaret edilen faydayı sağlar kılınması maksadıyla kullanılmıştır.

2.b. Vaatler İzah Edilirken Tarihten Yararlanma

1977 beyannamesinde, 1973 beyannamesine göre daha net ifadelerin yer aldığı ve konuların madde madde sıralanarak izah edildikleri söylenmişti. Bu meyanda verilen vaatlerde de tarihi atıfların azalarak günün gerçekleri-

²² Milli Selamet Partisi, 5 Haziran 1977 Seçimleri Seçim Beyannamesi, s. 11-13.

²³ 1977 Beyannamesi, s. 9.

nin daha da belirginleşmesi beklenen bir hadisedir. Tabii bu durum, tarihi göndermeleri kullanmayı sıkça yapan (bir yönüyle hala şanlı mazinin gölgesinde yaşıyor izlenimi de veren) bir hareket için, tarihi atıfların hiç kullanılmayacağı anlamına gelemezdi. Bunlardan ilki, eğitim bahsi içinde yer almıştır. Tarihi bir atıfla hareket etmekten çok burada, tarihe bağlı kalmanın, tarih şuuru içinde hareket etmenin eğitim içindeki önemine vurgu yapılmıştır.²⁴

MSP gibi muhafazakâr bir çizgisi olan, ağırlıklı olarak gelenek ve göreneklere bağlı insanların temsil edildiği bir siyasi yapıda aile ve anneler hakkında söylem geliştirilmesi oldukça doğaldır. 1977 beyannamesi bu sahada söyleyeceklerini ifade ederken tarihi vurgulara yönelmiş, tarihte yaşamış büyük simaların bu kez anneleri üzerinden günümüzün annelerine bir uzanan bir köprü kurmuştur. “Hiç unutmayalım ki, Sultan Alparslanları, Sultan Osmanları, Sultan Fatihleri, Akşemseddin gibi büyük âlimleri, ahlak ve fazilet numunesi insanları da anneler yetiştirmiştir.” diyerek bahsettiğimiz keyfiyeti satırlara taşımıştır.²⁵ Böylelikle parti annelere toplum içinde biçtiği rolü de, tarihi şahsiyetler üzerinden ifade etmiştir.

Sıralanan vaatler içinde en sansasyonel olanlarından bir tanesi de Ayasofya Camii’nin tekrar ibadete açılması meselesidir. Parti 1973 beyannamesinde dile getirmediği bu hususu 1977 senesinde seçim beyannamesi yoluyla seçmenine vaat etmiştir. Meselenin spekülatif yanı bu çalışmanın konusu olmadığı için değinilmeyecek olsa da, konu açıklanırken kullanılan ifadelerde *Ayasofya’nın Sultan Fatih’in vakfettiği camii ve fethin sembolü* olarak tanımlanması ile bu çalışmanın ilgi ve alakasını çekmiştir.²⁶ İslamcılık ekolü siyasetçilerin pek çok farklı mecrada dillendirdikleri bu istek genelde olduğu gibi burada da bir ihtiyaç (bölgede var olan ibadethane ihtiyacının Ayasofya’nın ibadete açılmasını zorunlu kılması gibi) ya da kamuoyunun genelinin bilinçli talebi ile değil, tarihi referanslar ile ilişkilendirilmiştir. Burada da tarih vaa-din sunulmasında aracı unsur olarak yer almıştır.

Vaatler haricinde aslında ayrı bir kategoride incelenmesi elzem olan fakat 1977 beyannamesinde sadece tek bir kullanım örneği olduğu için farklı bir alt başlık altında sınıflandırılmaması şeklen daha münasip olacak olan son kullanım türü kalmıştır. Bu da bir meselenin açıklanırken tarihi bir olaydan hareketle bir anlatım tarzı geliştirilmesi durumudur. Beyanname şehrin peyzaj mimarisi hakkında şayet iktidara gelirse yapacağı tasarruflara değinirken mevcut durumun namütenasıpliğine de gönderme yapmıştır. Bu bahiste şehrin çeşitli yerlerine konulan heykeller eleştirilmiştir. Eleştiri yapılırken ise şehir kendisini yüzyıllar önce Türk milletine kazandıran Fatih Sultan

²⁴ 1977 Beyannamesi, s. 27.

²⁵ 1977 Beyannamesi, s. 33.

²⁶ 1977 Beyannamesi, s. 85.

Mehmet ile ilişkilendirilmiştir. “Yapacağımız hiçbir iş kalmamış gibi tarihi büyük şehrimiz, Sultan Fatih’in şehri İstanbul’un meydanının tam ortasına müstehcen heykeller konuyor.” denmiştir.²⁷ Bu örnek aynı zamanda makalenin okuyucuya tarihin faydacı kullanımı noktasında sunacağı örneklerin sonuncusudur.

Sonuç

Çalışmanın sonucuna geldiğimizde girişte söylenen sözlerden çokta farklı ifadelerin yer almayacağı dikkatimi çeken ilk husus olmuştur. Bu çalışma esas olarak tarihi bilginin üretildikten sonra salt akademik camianın malı olarak kalıp işlenmeye devam etmediği, mamul madde şekline de bürünüp toplumun pek çok kesimince kullanıldığına işaret etmek istemiştir. Gayesi budur. Bunu yaparken izlediği kerteriz noktası ise, hem daha önce böyle bir yönteme (en azından tarafımca) rastlanılmamış olduğundan hem de geniş kitleleri içine alan bir iletişim/etkileşim ağının odağında bulunduğundan seçim beyannameleri olmuştur. Seçim beyannameleri içinde de (nasıl ki beş parmağın beşi birbirinden farklı ise her siyasi partinin kendini anlatma şekli dolayısıyla hazırladığı beyannameler farklı olacağından) Milli Selamet Partisi’nin, kısa siyasi hayatı içerisinde, 1973 ve 1977 senelerinde katıldığı iki genel seçim beyannamesi kullanılmıştır.

Beyannameler değerlendirilirken, tarihin kullanımı tarihin kötüye kullanımı faraziyesine bir itiraz da getirir şekilde tarihin faydacı (pragmatik) kullanımı faraziyesi üzerinden hareket edilmiştir. Bu noktada, işaret edilen eylemler için ne başta, ne açıklama sürecinde ne de sonuçta iyi-kötü gibi öznel bir değerlendirme getirilmemiştir. Bu yorum, kişilerin kendi etik anlayışlarına ve faydacılık nokta-i nazarından ne anladıklarına bırakılmıştır. Vurgulanmak istenen her zaman tarihi bilginin metalaştırılması olmuştur. Böylelikle, tarihi bilginin –bizim örneğimizde- oy, sempati vb. başka kavramlara tahvil edilmesi de gösterilmek istenmiştir.

Konuya MSP açısından bakıldığında verilen örnekleri burada tekrarlamadan ve fayda unsuru dikkate alınmaksızın düşünüldüğünde söylenmesi gereken en önemli tespit tarih şuuruna yaptıkları vurgudur. Söylemlerine tarihi dayanaklar bulmak kadar, ısrarla altını çizdikleri tarih şuuru ile hareket ediyor görünmek de partinin metne yansıttığı en önemli yönü olmuştur. Böylelikle söylem (alt metin) ile eylem arasında bağ ve bütünlük kurduklarını da göstermişlerdir. Bütünlüğün var olması şüphesiz fayda amacı beklenen tarihi alt metinler ile halk arasında kurulacak iletişimin de daha sağlıklı olmasına yardımcı olacaktır.

²⁷ 1977 Beyannamesi, s. 34.

Kaynakça

Bloch, Marc, **Tarih Savunusu veya Tarihçilik Mesleği**, (Çev. Ali Berk-tay) İletişim Yayınları, İstanbul: 2013.

Collingwood, R. G., **Tarih Tasarımı**, (Çev. Kurtuluş Dinçer) Doğu Batı Yayınları, Ankara 2013.

Çakır, Ruşen, "Milli Görüş Hareketi", **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce**, C.6 İslamcılık, (Ed. Tanıl Bora) İletişim Yayınları, 2. Basım, İstanbul: 2005, s. 547.

Goody, Jack, **Tarih Hırsızlığı**, (Çev. Gül Çağalı Güven) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul: 2014.

Engin, Vahdettin (Editör), **Türkiye’de Tarih Yazımı**, Yeditepe Yayınları, İstanbul: 2011.

Iggers, Georg, **Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme Yirminci Yüzyıl-da Tarih Yazımı**, (Çev. Gül Çağalı Güven) Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul: 2012.

Iggers, Georg, "20. Yüzyılda Tarih Yazımı", **Tarihin Kötüye Kullanımı**, (Çev. Nurettin Elhüseyni) Tarih Vakfı Yayınları, 2. Basım, İstanbul: 2014.

İnalçık, Halil, **Şair ve Patron**, 5. Basım, Doğu Batı Yayınları, Ankara: 2013.
Kafesoğlu, İbrahim, "Tarih İlmi ve Bizde Tarihçilik" **Tarih Dergisi**, C: 13, S: 17-18’den Ayrıbasım, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul: 1969.

Milli Selamet Partisi 1973 Seçim Beyannamesi.

Milli Selamet Partisi, 5 Haziran 1977 Seçimleri Seçim Beyannamesi.

Munslow, Alun, **Tarihin Yapısökümü**, Çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul: 2000.

Öz, Mehmet, (Editör) **Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Tarihçilik ve Tarih Yazıcılığı Sempozyumu Bildiriler**, TTK Yayınları, Ankara: 2011.

Özbaran, Salih, (Yay. Haz.) **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları 1994 Buca Sempozyumu**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2. Basım, İstanbul: 2015.

Özbaran, Salih, **Tarihçilik Zor Zanaat**, Tarihçi Kitabevi, İstanbul: 2015.

Stanford, Michael, **Tarih İncelenmesi İçin Bir Kılavuz**, Çev. Can Cemgil, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul: 2013.

Traverso, Enzo, **Savaş Alanı Olarak Tarih**, Çev. Osman Binatlı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul: 2013.

Togan, Zeki Velidi, **Tarihte Usul**, Enderun Kitabevi, 4. Basım, İstanbul: 1985.

Tosh, John, **Tarihin Peşinde**, Çev. Özden Arıkan, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul: 2013.

Wirth, Laurent, "Tarihi Kötüye Kullanma Biçimleriyle Yüzleşmek", **Tarihin Kötüye Kullanımı**, (Çev. Nurettin Elhüseyni) Tarih Vakfı Yayınları, 2. Basım, İstanbul: 2014.